

UN STUDIU DIN 1933 REFERITOR LA ÎNTREPRINDERILE INDUSTRIALE PE TERITORIUL DIVIZIEI 3 INFANTERIE PITEȘTI

IULIAN BOȚOGHINĂ

Primul război mondial a fost data de naștere a unei noi epoci. Pentru Europa aducem ca argument cele trei evenimente majore din primul deceniu postbelic: victoria revoluției bolșevice din Rusia, nașterea statelor naționale pe ruinele fostelor imperii și Marea Criză a economiei capitaliste de tip liberal. Acestea aveau să marcheze în mod hotărâtor istoria Europei interbelice.

Ne propunem ca în cele ce urmează să prezentăm un document foarte interesant pentru istorie, unde se poate observa în ce măsură criza economică și mișcarea bolșevică au marcat viața comunității locale¹. Înainte de a expune conținutul acestui document, dorim să punctăm câteva aspecte.

Marea Criză a lovit într-un mod dramatic economia capitalistă de tip liberal, ceea ce însemna Statele Unite, Marea Britanie, Franța, Germania (care și așa trebuise să facă față unui efort economic considerabil pentru plata datoriilor de război), Italia, adică Apusul Europei. Cu toate că s-a extins cu rapiditate la nivel mondial, unda de șoc a avut impact mai redus în statele cu o economie industrială mai puțin dezvoltată, printre care putem nominaliza și România.

În 1933 economia mondială a început să dea perceptibile semne de redresare. Dacă din punct de vedere economic pierderile au putut fi calculate, Europa avea să constate că din punct de vedere socio-politic și psihologic situația avea să devină dramatică. 1933 rămânea în istorie nu numai ca anul în care criza economică a luat sfârșit ci și momentul instituționalizării dreptei radicale prin victoria lui Hitler în alegerile democratice din Germania.

În Răsăritul Europei (îndeosebi pentru tinerele state naționale care aveau graniță cu Uniunea Sovietică) pe lângă fascism, un alt pericol avea să amenințe statul, și anume bolșevismul.

¹ *Arhivele Militare Române*, fond Corpul 1 Armată, crt. 2034, f. 431 / 445.

În România interbelică, fără a avea un impact serios în rândul clasei muncitoare vehiculând idei federative și autonomiste, comunismul a devenit principala amenințare a statului național român. În ceea ce privește mișcările sociale influențate de comuniști, criza economică debutează în România cu greva minerilor de la Lupeni și se încheie cu greva cefeștiștilor de la Grivița. Depășind sângerosul moment "februarie 1933", statul român a încercat să evalueze capacitatea subversivă și răspândirea organizațiilor comuniste în țară. În acest context se înscrie documentul pe care-l supunem analizei.

Prin urmare, la ordinul Corpului 1 Armată, Divizia 3 Infanterie (al cărei comandament se afla la Pitești) a executat un *Studiu privitor la răspândirea întreprinderilor industriale care impun aglomerări muncitorești în unele centre de pe teritoriul diviziei*. Datele cuprinse în cele șapte capitole vin să întregască informațiile cu privire la stadiul de dezvoltare al acestei regiuni, îndeosebi al orașului Pitești².

În primul capitol intitulat *Scurtă privire retrospectivă asupra activității subversive de pe teritoriul diviziei* analiza forurilor militare vine să confirme lipsa de aderență a ideilor comuniste în rândul muncitorilor. În următoarele capitole observăm că o mare atenție a fost acordată centrelor muncitorilor cefești, cât și minoritarilor în rândul cărora ideile comuniste aveau o influență mai mare.

În continuare supunem analizei acest document.

DIVIZIA 3 A

Stat Major

Biroul 2 Informații

STUDIU

asupra

Răspândirii întreprinderilor industriale care antrenează aglomerări de muncitori de pe teritoriul Diviziei.

(Întocmit conform ord. C. I. A. No. 2117 din 24. III. 1933)

I. SCURTĂ PRIVIRE RETROSPECTIVĂ ASUPRA ACTIVITĂȚII SUBVERSIVE DE PE TERITORIUL DIVIZIEI.

Teritoriul Diviziei 3-a nu se pretează la o activitate subversivă. Dacă cercetăm istoricul acestor curente anarhice de la apariția lor până acum - adică de la războiul încoace - s-a constatat că pe toată raza diviziei nu s-a semnalat nici o mișcare, nici o acțiune serioasă subversivă.

² Pitești. *Mărturii documentare: 1388-1944*, vol. I, București, 1988, p. 351-375. Muzeul Județean Argeș. Studii și comunicări, 1986, p. 205-238.

În timpul **grevei generale a căilor ferate din 1920**; cu toate că aproape unanimitatea orașelor din țară au aderat la această idee, muncitorii de la calea ferată din Pitești și din întreaga inspecțiune de exploatare și mișcare a zonei au fost ostili mișcării și au dat tot concursul lor pentru continuarea activității și pentru ca traficul să nu fie sistat.

(Rezultă din datele poliției locale, a stației Pitești și diferite dări de seamă).

Alte fapte nu se mai cunosc de atunci.

Cu ocazia recentelor turburări manifestate la calea ferată și în special la Atelierele Grivița, lucrătorii c.f.r.-iști din Pitești și de pe tot teritoriul diviziei au păstrat o rezervă absolută. Informațiunile obținute direct de la organele de c.f.r., prin prefecturile de județ și prin polițiile respective sunt concludente, în această privință.

O singură încercare de atentat la Depozitul de Muniții al Regimentului 6 Artilerie a fost dovedită că nu avea nici o legătură cu centrele muncitorești locale și deci nu poate constitui un indiciu din care să se poată trage vreo concluzie.

În consecință din această succintă privire rezultă că afirmațiunea făcută la început rămâne plauzibilă.

Studiul pe care îl înțepunem mai jos confirmă aserțiunea.

II. CENTRELE CU AGLOMERĂRI MUNCITOREȘTI DE PE TERITORIUL DIVIZIEI 3-A

Centre importante industriale care să impună aglomerații muncitorești nu se găsesc pe teritoriul diviziei.

Aceste centre fiind în strânsă legătură cu bogățiile solului și mai ales cu materiile prime, care sunt foarte puține și dispersate, singura sursă de bogăție fiind constituită din agricultură, divizată în mici proprietăți, rezultă că nu se pot găsi la un loc întreprinderi industriale sau fabrici care să antreneze mase mari de muncitori.

Singurele centre mai importante sunt orașele și dintre acestea numai Pitești și Găvana la un loc poate constitui locul în care trebuiește îndreptată toată activitatea informativă (Anexa No. 2).

III. NUMELE ÎNTREPRINDERILOR INDUSTRIALE

Tabelul Anexă No. 3.

IV. STABILIMENTELE CĂILOR FERATE

Tabelul Anexă No. 5.

V. NUMĂRUL FUNCȚIONARILOR ȘI MUNCITORILOR, PE NAȚIONALITĂȚI

Tabelul Anexă No. 4 și 5.

Județele care alcătuiesc teritoriul Diviziei 3 Infanterie sunt în total aproape locuite de români iar procentul streinilor se contopește în marea masă a populației românești.

În adevăr, procentul străinilor este, socotit:

- pentru întreg teritoriul diviziei 1%
- pentru județul Argeș care are cei mai mulți străini este de 3%

Raportat la muncitori din diferitele centre arătate:

- la întregul teritoriu al diviziei 4%
- la centrele din județul Argeș 11%
- la centru Pitești 6%
- la centrul Găvana 17%
- la județul Muscel 3%
- la centrul Câmpulung 0,25%
- la centrul Schitu Golești 6%
- la județul Teleorman 1,25%
- la centrul T. Măgurele 0,50%
- la centrul Roșiorii de Vede 0%
- la centrul Alexandria 0,25%

VI. DEZVOLTAREA ACTUALĂ A CURENTELOR SUBVERSIVE

1/. Informațiuni culese:

a) De la autorități civile:

- Prefecturile de județ: Argeș, Muscel, Teleorman
- Poliția orașelor: Pitești, C. Lung, C. de Argeș, T. Măgurele,

Alexandria, Zimnicea

b) De la autoritățile militare competente:

- Compania 3-a C.F.
- Legiunea Jandarmi

c) De la toate autoritățile militare subordonate diviziei din punct de vedere informativ.

2/. Concluziuni asupra informațiilor culese:

a) Actualmente nu se face nici o propagandă comunistă în nici unul din centrele indicate.

b) Nu sunt semnalate curente subversive.

c) Nu s-a descoperit nici un nucleu de propagandă comunistă.

d) Lucrătorii nu sunt sindicalizați.

e) Au fost identificați comuniști numai în centrul Pitești (Tabelul Anexă No. 6). Aceștia nu fac nici o propagandă; sunt continuu supravegheați de organele polițienești și de jandarmerie.

f) Starea de spirit a lucrătorilor este liniștită. Nu se încearcă nici o propagandă în vreun fel.

g) Marea majoritate a lucrătorilor sunt români, după cum s-a arătat la punctul V.

La fabrica "Textila" - Găvana și "Țesătoria Română Pitești" majoritatea personalului este feminin, 85 % femei și fete din satele vecine, care nu au nici o legătură cu mișcările subversive.

La întreprinderile de exploatarea pădurilor, activitatea se face numai pe timpul campaniei de lucru de vară.

VII: STAREA DE SPIRIT LA CĂILE FERATE

Liniștită.

Nu se face nici o propagandă.

Aproape toți locuitorii români. Procentul de streini pentru întreaga rețea de c.f.r. de pe teritoriul diviziei este de 0, 5%.

VIII: CONCLUZIUNI

Pe teritoriul diviziei nu este nici o mișcare subversivă în prezent. Este probabil ca nici în viitor să nu se nască o astfel de activitate.

Măsurile de ordine s-au luat totuși:

- supraveghindu-se toate întreprinderile industriale de organele de pază în drept;
- de a se aduce la cunoștința autorităților superioare direct și imediat, orice eveniment important;
- de a se aplica prevederile planului de acțiune întocmit pe sectoare în caz de tulburări.

COMANDANTUL DIVIZIEI 3 INFANTERIE

General / ss./ indescifrabil/

Șeful de Stat Major

Lt. Colonelss./ Indescifrabil/

ANEXA No. 1

GRAFICUL COMPARATIV AL AGLOMERĂRILOR MUNCITOREȘTI PE JUDEȚE

ARGEȘ - 3500 muncitori

MUSCEL - 1000 muncitori

TELEORMAN - 600 muncitori

ANEXA No. 2

**GRAFICUL AGLOMERĂRILOR MUNCITOREȘTI
AL ÎNȚREPRINDERILOR INDUSTRIALE DE PE
RAZA TERITORIULUI DIVIZIEI**

PITEȘTI - 2173 muncitori
 GĂVANA - 1070 muncitori
 C. ARGEȘ - 82 muncitori
 COSTEȘTI - 69 muncitori
 RADU NEGRU - 57 muncitori
 CICĂNEȘTI - 50 muncitori
 C. LUNG - 350 muncitori
 SCHITU GOLEȘTI - 450 muncitori
 GODENI - 50 muncitori
 BEREVOIEȘTI - 40 muncitori
 BOTENI - 30 muncitori
 TURNU MĂGURELE - 313 muncitori
 ROȘIORII DE VEDE - 138 muncitori
 ALEXANDRIA - 91 muncitori
 BRANCENI - 35 muncitori

TABEL

De numărul funcționarilor și muncitorilor, pe naționalități,
din întreprinderile aflate în diferite centre

Județ ul	Nr. cri.	Denumirea stabilimentelor industriale	Numărul și naționalitatea lucrătorilor							Total
			Româ ni	Ruș i	Ucrainieni	Unguri	Germani	Evrei	Poloni s.a.	
Județ ul Argeș	1.	Fabr. "Textila Găvana"	810	25	33	3	36	42	18	967
	2.	"Țesătoria Română"	475						8	483
	3.	Tăbăcăria "Dumitrescu"	24							24
	4.	Fabr. Încălț. "Petrescu"	80							80
	5.	Soc. Forestieră "Arif"	46				2			48
	6.	Ocol. Silv. "Radu Negru"	20							20
	7.	Casa Păduri "Cicănești"	25							25
	8.	Diferite întreprinderi care au sub 20 lucrători	350	40	27	10	30	40	3	500
	9.	Marjă de siguranță 30 %	350						50	400
		Total județul Argeș	2180	65	60	13	68	82	79	2547

JUDEȚ II Muscel								
1.	Soc. "Răul Târgului"	26					1	27
2.	Industr. Lemn "Istrate Georgescu"	20						20
3.	Fabr. Postav "Popovici"	10						10
4.	Uzina Electr. C.Lung	12					1	13
5.	Uzina Electr. "Lignit"	59					2	61
6.	Mina cărbuni "Lignit"	259	4	3	1	3	1	272
7.	Mina cărb. "Combustib"	29					1	30
8.	Mina cărb. "Drăgana"	24						24
9.	Expl. Lemn "Frăția"	10					1	11
10.	Mina "Noroc Bun"	20						20
11.	Diferite fabr. sub 10 lucrători	200						200
12.	Marjă 30 %	125					25	150
Total județul Muscel		794	4	3	1	3	1	833
JUDEȚ I Teleorman								
1.	Uzina Electrică și Hidro Electrică	25					1	26
2.	Moara "Colțatu"	63						63
3.	Moara "Georgescu"	22						22
4.	Moara Sistematica "Brătescu"	46						46
5.	Moara Teleorman	48					1	49
6.	Diferite întreprinderi sub 20 lucrători	120					2	122
7.	Marja de siguranță 30 %	75					2	77
Total județul Teleorman		399					6	405

ANEXA No.5

TABEL SPECIAL PENTRU C.F.R.

Cu numărul funcționarilor și lucrătorilor stabilimentelor de C.F.R. de pe raza Diviziei

JUDEȚ III Argeș	Nr. crt.	DENUMIREA STABILIENTELOR	Funcționari			Mecanici și fochiști			Lucrători			Total General
			Româ ni	Muncit.	Total	Româ ni	Muncit.	Total	Româ ni	Muncit.	Total	
1.	1.	Stația Pitești cu Depoul	317	1	318	281	1	282	70	3	73	673
2.	2.	Șantierul CFR Pitești	8		8				101		101	109
3.	3.	Stația Costești	84		84	48		48	34		34	166
Total			401	1	402	329	1	330	205	3	208	948
JUDEȚ II Muscel												
1.	1.	Stația CF Câmpulung	14		14	12		12	8		8	34
2.	2.	Depoul CF Câmpulung	6		6	32		32	10		10	48
3.	3.	Districtul 5 întreținere	8		8				18		18	26
Total			28		28	44		44	36		36	108

Județ ul Teleorman	1.	Stația cu Depoul T.M. oraș	34	34	17	17	56	56
	2.	Stație și Depou CFR Port	1	1			5	5
	3.	Stația Roșiorii de Vede	28	28	6	6	23	23
		Total	63	63	23	23	84	84

NOTĂ. De la stațiile Zimnicea și Alexandria nu s-au primit datele.

ANEXA No. 6

TABEL No. 4

De lucrătorii de pe teritoriul Diviziei 3-a, identificați ca comuniști

Nr. Crl.	Numele și prenumele	Fabrica unde lucrează	Observațiuni
1.	Ulrich Francisc	Fabrica "Testilă Găvana"	În prezent nu fac nici o propagandă
2.	Stern Filip	"	
3.	Vasiloschi Vasile	"	